

Turinys

Naujieji laikai – sparčių ir svarbių permainų epocha	6
I NUO APŠVIETOS IKI DIDŽIŲJŲ REVOLIUCIJŲ	10
1.1 Apšvietos epocha	12
1.2 Jungtinių Amerikos Valstijų susikūrimas	16
1.3 Didžioji Prancūzijos revoliucija.....	20
1.4 „Revoliucija ryja savo vaikus“	24
+ 1.5 Apšviestasis absoliutizmas	28
+ 1.6 Kasdienis europiečių gyvenimas Apšvietos epochoje.....	32
SKYRIAUS SANTRAUKA	36
ISTORIJA AKTYVIAI. Valstybės ir visuomenės santvarkos schema	38
ISTORIJA AKTYVIAI. Politinių karikatūrų nagrinėjimas.....	40
ŽINAU, MOKU, GALIU	42
II ABIEJŲ TAUTŲ RESPUBLIKOS SAULĖLYDIS	44
2.1 Apšvietos blyksnis valstybės saulėlydžiu	46
2.2 Nuo pirmųjų reformų iki pirmojo padalijimo	50
2.3 Ketverių metų seimo reformos.....	54
2.4 Tado Kosciuškos sukilimas	58
2.5 Patekus į Rusijos imperiją.....	62
+ 2.6 XVIII a. LDK visuomenė	66
SKYRIAUS SANTRAUKA	70
ISTORIJA AKTYVIAI. Dainos – istorijos šaltinis	72
TIRIAMASIS DARBAS. Dvarų paveldas Lietuvoje	74
ŽINAU, MOKU, GALIU	76
III NUO NAPOLEONO KARŲ IKI ITALIJOS IR VOKIETIJOS SUVIENIJIMO	78
3.1 Generolas tampa imperatoriumi.....	80
3.2 Nuo Napoleono triumfo iki pralaimėjimo.....	84
3.3 Vienos kongresas.....	88
3.4 Bundančios tautos	92
3.5 Italijos suvienijimas	96
3.6 Plieninis kancleris suvienija Vokietiją.....	100
+ 3.7 Rusijos imperija – tautų kalėjimas.....	104
+ 3.8 JAV kelias į pasaulio galybę.....	108
SKYRIAUS SANTRAUKA	112
ISTORIJA AKTYVIAI. Rašytinių istorijos šaltinių nagrinėjimas	114
ISTORIJA AKTYVIAI. Nagrinėjame istorinės asmenybės portretą	116
ŽINAU, MOKU, GALIU	118
IV LIETUVA RUSIJOS CARŲ VALDŽIOJE	120
4.1 Prancūzmetis Lietuvoje.....	122
4.2 Romantizmas Lietuvos kultūroje.....	126
4.3 1830–1831 m. sukilimas	130
4.4 Pirmieji lietuvių puoselėtojai	134
4.5 Luominės visuomenės saulėlydis.....	138
4.6 1863–1864 m. sukilimas	142
+ 4.7 Dvarai ir pirkios.....	146
SKYRIAUS SANTRAUKA	150
ISTORIJA AKTYVIAI. Paminkluose slypinti istorija	152
ISTORIJA AKTYVIAI. Darbas grupėmis – istorijos mokymasis drauge	154
ŽINAU, MOKU, GALIU	156
Laiko juosta	158
Asmenybių ir sąvokų rodyklė	159
Illustracijų šaltiniai	160

Kaip sudarytas vadovėlis LAIKAS 9?

1 Skyriaus įvadas

Trumpas tekstas pristato skyriuje nagrinėjamą laikotarpį. Nurodoma, ko mokiniai mokysis skyriaus temose. Laiko juostoje pažymėti svarbiausi skyriuje nagrinėjami istorijos įvykiai. Žemėlapis atspindi tam tikro skyriuje nagrinėjamo laikotarpio įvykius istorinėje erdvėje.

2 Temos

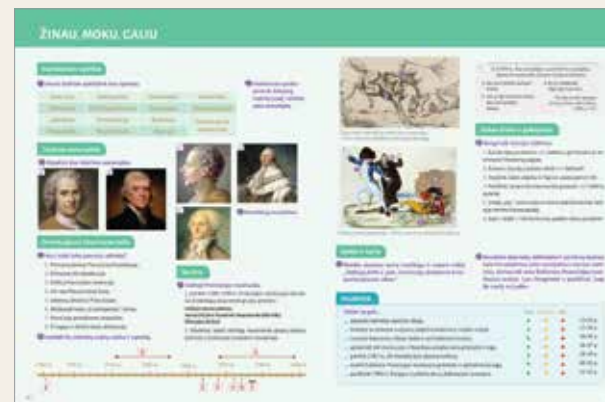
Vadovėlyje yra 41 pagrindinė tema ir 9 temos, pažymėtos ženklu +. Tai temos, skirtos padengti 30 % mokytojo pasirinktą turinį. Temos + struktūra nesiskiria nuo pagrindinės vadovėlio temos.

Įvadas į temą skirtas sudominti. Jame per keliamus klausimus mokiniai įvedami į temą.

Temos iliustracijos, schemas, lentelės, žemėlapiai sunumeruoti ir susieti su klausimais.

Laiko juosta padeda mokiniams orientuotis istoriniame laike.

Istorija iš arčiau – istorijos įdomybė, išplečianti temas medžiagą ir skatinanti mokinius domėtis istorija ar papildanti temas medžiagą.

3 Skyriaus santrauka

Išėtai medžiagai pasikartoti pateikiami išvadiniai kiekvienos temos teiginiai.

Praeitis dabartyje – paaiškinama, ką svarbaus paveldėjome iš nagrinėto praeities laikotarpio.

4 Žinau, moku, galiu

Žinių ir gebėjimų patikros ir įsivertinimo puslapiuose pateikiamos užduotys istorinėms asmenybėms, sąvokoms apibūdinti, orientuotis istorinėje erdvėje ir laike. Atskiros užduotys skirtos istorijos šaltiniams nagrinėti, istorijos įvykiams vertinti, mokinių kūrybiškumui ugdyti. Įsivertinimas skirtas mokiniui patikrinti, kaip jis įsisavino tam tikras žinias ir kompetencijas.

Tekste minimų svarbiausių istorinių asmenybių biografijos.

Pagrindinis temos tekstas suskaidytas į potemes.

Sąvokų paaiškinimai pateikiami greta jų. Jas ir svarbias istorines asmenybes surasti padės vadovėlio dalių gale esanti rodyklė.

Istorinės asmenybės – pagal programą žinotinos istorinės asmenybės, labai svarbios datos ir sąvokos tekste paryškintos.

Rašytinis šaltinis – pateikiami istorijos šaltiniai arba tekstų ištraukos.

Užduotys suskirstytos į paprastą ○, vidutinio sunkumo ●, sudėtingą ●●, skirtą darbui poromis ●●● ar grupėmis ●●●●.

5 Tiriamasis darbas

Vadovėlyje pateikiami 2 tiriamieji darbai – projektinės veiklos pasiūlymai. Jie skirti Lietuvos dvarų ir lietuvių tautinio atgimimo vietų paveldui tirti.

6 Istorija aktyviai

Vadovėlyje yra 10 žinių ir aktyvios veiklos temų. Siūloma ne tik daugiau sužinoti, bet ir praktiškai išbandyti tam tikras veiklas.

Įvade pristatomas tam tikras istorijos šaltinis arba darbo metodas.

Darbo veiksmai apibūdina aktyvios veiklos užduotis ir išskiria jų etapus.

Užduotys, kaip ir pagrindinėse vadovėlio temose, yra diferencijuotos ir pažymėtos ženklais.

7 Laiko juosta

Laiko juostoje pateikiama svarbiausių pasaulio, Europos ir Lietuvos istorijos įvykių raida.

8 Istorinių asmenybių ir sąvokų rodyklė

Pažymėti puslapiai, kuriuose yra asmenybių biografijos. Prie kiekvienos sąvokos nurodomas puslapis, kuriame ji yra paaiškinta.

9 Vadovėlį papildo dviejų dalių užduočių sąsiuvinis „Laikas 9“

Jo temos atitinka vadovėlyje esančias. Mokytojams rengiami teminiai vadovėlio „Laikas 9“ planai, kuriuos bus galima rasti leidyklos interneto svetainėje www.briedis.lt.

I

Nuo Apšvietos iki didžiųjų revoliucijų

Šimtmečius Europoje viešpatavo neribotą valdžią turintys monarchai, klestėjo luominė visuomenės santvarka. Milžiniškų pokyčių žmonių mąstyme įvyko XVIII amžiuje. Rašytojai, filosofai ėmė kritikuoti senąją tvarką. Plito įsitikinimas, kad valstybė turėtų tarnauti visai tautai, o ne vien valdovui ir kilmingųjų sluoksniui. Apšvieta pavadintas kultūrinis sąjūdis nutiesė kelią didžiosioms to meto revoliucijoms Jungtinėse Amerikos Valstijose ir Prancūzijoje.

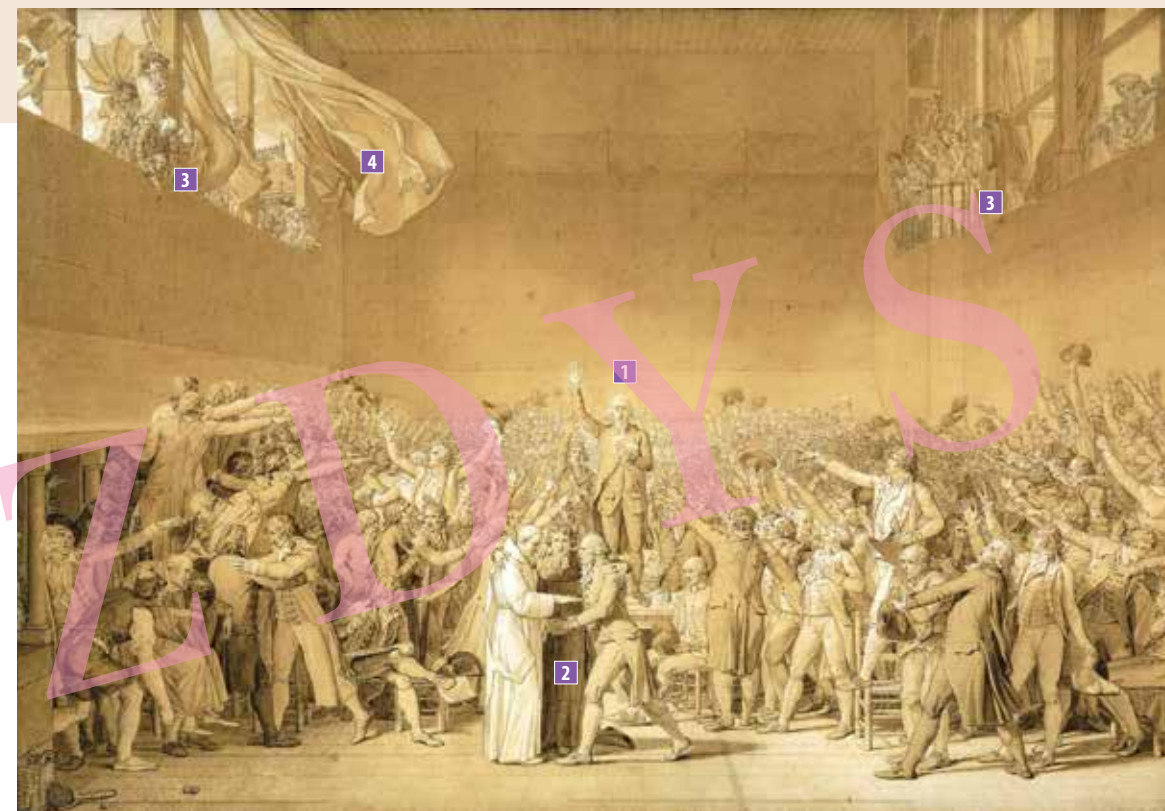

▲ Europos valstybės 1789 m. – prieš Didžiąją Prancūzijos revoliuciją.

Apšvietos epocha

 <p>1751 m. prancūzų švietėjai išleidžia pirmąjį „Enciklopedijos“ tomą</p>	 <p>1775–1783 m. JAV nepriklausomybės karas</p>	 <p>1787 m. JAV Konstitucija</p>	 <p>1789–1799 m. Didžioji Prancūzijos revoliucija</p>	 <p>1789 m. Žmogaus ir piliečio teisių deklaracija</p>
---	--	---	--	---

XVIII a.

▲ Nacionalinio susirinkimo priesaika. 1790 m. dailininko Žako Lui Davido paveikslas, simbolizuojantis artėjančią Didžiąją Prancūzijos revoliuciją. 1789 m. birželio 20 d. karaliui nepaklūstantys deputatai prisiekė nesiskirstyti tol, kol parengs Konstituciją. 1 – susirinkimo pirmininkas; 2 – besibroliuojantys trijų luomų atstovai; 3 – žmonės languose ir 4 – „revoliucijos vėjas“, plaukstantis užuolaidas, simbolizuoją deputatus palaikančią šalį.

Šiame skyriuje nagrinėsi ir vertinsi:

- Apšvietos epochos idėjas, pokyčius švietimo ir mokslo srityse;
- klasicizmo dailę ir architektūrą;
- JAV revoliuciją, Nepriklausomybės karą ir 1787 m. Konstituciją;
- Didžiąją Prancūzijos revoliuciją, Žmogaus ir piliečio teisių deklaraciją.

Išsiaiškinsi, kuo garsios šios asmenybės:

Tomas Džefersonas;
Šarlis Lui de Monteskjė;
Liudvikas XVI;
Maksimiljenas Robespjeras;
Žanas Žakas Ruso.

Sužinosi šių sąvokų reikšmę:

Apšvieta, deklaracija, diktatūra, enciklopedininkai, jakobinai, konstitucija, konstitucinė monarchija, revoliucija, sekuliarizacija, teroras.

Mokysiesi:

nagrinėti politines karikatūras; valstybių santvarkų schemas.

1.3 Didžioji Prancūzijos revoliucija

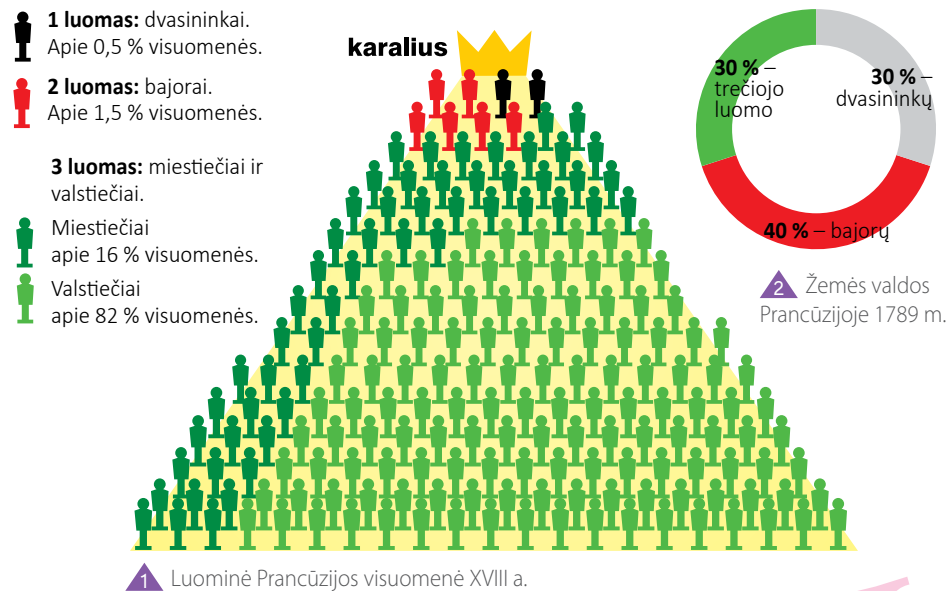
Nors XVIII a. absoliutinių monarchų valdoma Prancūzija buvo viena stipriausių Europos valstybių, neribotos karaliaus valdžios pamatus sudrebino gyventojų nepasitenkinimas, peraugęs į didžiausią to meto revoliuciją. Koks svarbus įvykis žymėjo jos pradžią? Kokios priežastys privertė karaliaus valdinius sukilti ir apriboti monarcho galias?

Liudvikas XVI (1754–1793) – Burbonų dinastijos Prancūzijos karalius nuo 1774 iki 1792 metų. 1789 m. bandydamas spręsti šalies finansų krizę, sušaukė Generalinius luomus. Prasidėjus Didžiajai Prancūzijos revoliucijai, buvo priverstas pripažinti pokyčius. Pasirašė Žmogaus ir piliečio teisių deklaraciją. 1791 m. su šeima nesėkmingai bandė pabėgti į Austriją. Gražintas į Parūžių prisiekė naujai šalies Konstitucijai. 1792 m. Prūsijai ir Austrijai pradėjus karą su Prancūzija, apkaltintas valstybės išdavyste ir nužudytas.

Generāliniai luomai – nuo 1302 iki 1789 m. Prancūzijos karalių šaukiamas visų luomų (dvasininkų, bajorų, miestiečių) susirinkimas svarbiausiems valstybės reikalams svarstyti. Patariamoji karaliaus institucija.

Trečiasis luomas – juo vadinti dvasininkų ir bajorų luomams nepriklausantys Prancūzijos gyventojai: miestiečiai ir valstiečiai.

Senosios santvarkos krizė

Po Karaliumi Saule vadinto Liudviko XIV mirties XVIII a. Prancūzijoje klestėjo absoliutinė monarchija. Karaliaus valdžios neriboję jokie įstatymai. Valdovai švaistė didžiules lėšas karaliaus rūmams ir gausybei dvariškių išlaikyti, įtraukė šalį į alinančius karus. Karalių išlaidavimas įklampino valstybę į milžiniškas skolas. Į ministrų maldavimus mažinti išlaidas valdovai nekreipė dėmesio. Liudvikas XV net pasakė: „Mano amžiui užteks – po manęs nors ir tvanas.“

XVIII a. Prancūzijos visuomenę sudarė trys visuomenės grupės, vadinamieji luomai. Kilmingieji bajorai ir dvasininkai užimdavo svarbiausias valstybines pareigas. Jie valdė daugiau nei pusę žemių ir nemokėjo jokių mokesčių. Likusioji visuomenės dalis – valstiečiai, miesto gyventojai: prekyautojai, amatininkai, verslininkai – sudarė **trečiąjį luomą**. Daugumą gyventojų sudariusio luomo atstovai neturėjo jokių privilegijų, juos slėgė mokesčių našta.

Jaučiamas nepriteklus ir neteisybė kėlė dalies žmonių nepasitenkinimą. Tarp išsilavinusių gyventojų populiarėjo Apšvietos filosofų idėjos, kritikuojančios luominę santvarką ir neribotą monarcho valdžią. Nemažai žmonių žavėjosi parlamentinės monarchijos Didžiojoje Britanijoje bei neseniai įkurtos ir Nepriklausomybės kare Prancūzijos remtos JAV respublikos valdymu.

Nesėkmingi karai ir nederliaus metai dar labiau didino įtampą Prancūzijoje. Valdant **Liudvikui XVI**, valstybė dar labiau klimpo į krizę. Prancūzijos išdas buvo tuščias, bet monarchas neketino nieko keisti, tik dar labiau padidinti mokesčius. Tokiam sprendimui turėjo pritarti 1789 m. sušauktas visų luomų susirinkimas, vadinamas **Generāliniais luomais**.

1789 m. gegužės 5 d. karalius Liudvikas XVI atidaro pirmąjį Generalinių luomų posėdį Versalio rūmuose

1789 m. birželio 17 d. trečiojo luomo deputatai pasiskelbia Nacionaliniu susirinkimu

1789 m. liepos 14 d. Bastilijos šturmas. Bastilijos paėmimo diena – Prancūzijos nacionalinė šventė

1789 m. rugpjūčio 26 d. priimama Žmogaus ir piliečio teisių deklaracija

1791 m. rugsėjo 3 d. priimama Prancūzijos Konstitucija

XVIII a.

„Jūsų didenybe, tai revoliucija“

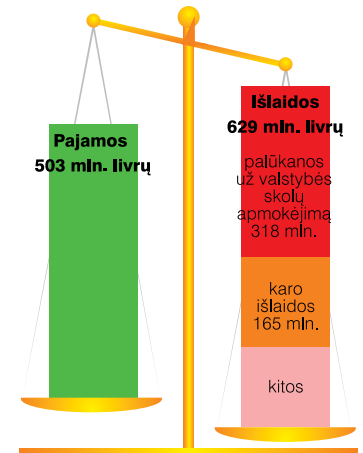
Luomų atstovai, nesvarstę mokesčių klausimų, ėmė reikalauti apriboti karaliaus valdžią. Trečiojo luomo deputatai, taip pat juos palaikantys dvasininkai ir bajorai pasiskelbė vienintele teisėta šalies valdžia – **Nacionaliniu susirinkimu**. Liudviko XVI atsiųstiems kareivių daliniams jie atsakė: „Pasakykite savo viršininkui, kad mes čia esame tautos valia ir nesiskirstysime net gąsdinami durtuvais.“ Karalius buvo priverstas nusileisti. Nacionalinis susirinkimas pasiskelbė **Steigiamuoju** – turinčiu pakeisti valstybės santvarką.

Tuo metu Parūžiuje pasklido gandy, kad valdovas ir jam ištikimi bajorai siekia išvaikyti susirinkimą. Miestiečiai ėmė ginkluotis. 1789 m. liepos 14 d. įtūžusi paryžiečių minia užėmė, o vėliau ir iki pamatų sugriovė karaliaus valdžios simbolį – Bastilijos tvirtovę. Joje buvo kalinami karaliaus valdžios priešininkai ir saugomi sukilėliams labai reikalingi ginklai. Paaiškėjo, kad Prancūzijoje prasidėjusios revoliucijos negali sustabdyti nei karalius, nei Steigiamasis susirinkimas, nei pakrikusi kariuomenė. Vienam didikui pranešus žinią apie Bastilijos užėmimą, Liudvikas XVI nusistebėjo: „Bet juk tai maištas.“ „Ne, Jūsų didenybe, tai revoliucija“, – atsakė didikas.

Naujiena apie įvykius Parūžiuje sklido žaibiškai. Įniršę valstiečiai degino kilmingųjų bajorų rūmus ir pilis, siaubė vienuolynus, miestai skelbė savivaldą. Baimindamiesi dėl savo gyvybės, bajorai ir dvasininkai bėgo iš šalies.

1 – Prancūzijos karalius Liudvikas XVI, 2 – dvasininkijos, 3 – bajorų, 4 – trečiojo luomo atstovai.

4 Prancūzijos valstybės pajamos ir išlaidos 1788 m. (livras – to meto Prancūzijos piniginis vienetas).

5 Prancūzijos revoliucijos šalininkų simbolis – trispalvė kokarda su užrašais „lygybė“ ir „laisvė“, XVIII a. pab. Trispalvė Prancūzijos vėliava atsirado 1789 m. sujungus karaliaus vėliavos baltą spalvą su Paryžiaus vėliavos mėlyna ir raudona spalvomis.

Nacionalinis susirinkimas – 1789 m. nuo Generalinių luomų atsiskyrė trečiojo luomo atstovai ir jiems prijaučiantys bajorai bei dvasininkai. Nacionalinis susirinkimas siekė parengti Prancūzijos Konstituciją.

Steigiamasis susirinkimas – vietoj Nacionalinio įkurtas susirinkimas, turintis tęsti valstybės reformas.

1.3 Didžioji Prancūzijos revoliucija

6 Žmogaus ir piliečio teisių deklaracija, 1789 m.

8 Bastilijos šturmas ir tvirtovės komendanto suėmimas 1789 m. liepos 14 d. XVIII a. pab. nežinomo dailininko paveikslas.

Iš 1789 m. Žmogaus ir piliečio teisių deklaracijos

1. Žmonės gimsta laisvi ir lygiateisiai ir tokie išlieka. Visuomeniniai skirtumai gali būti grindžiami tik bendra nauda.
2. Visų politinių susivienijimų tikslas – saugoti prigimtines ir neatimamas žmogaus teises. Šias teises sudaro laisvė, nuosavybė, saugumas ir priešinimasis engimui.
3. Suvereniteto valdžios šaltinis yra tauta. Jokia žmonių grupė, joks asmuo negali turėti valdžios, kuri aiškiai nesuteikta tautos.
4. Laisvės esmė – galimybė daryti viską, kas nekenkia kitam. Laisvės ribas nustato įstatymas.
6. Įstatymas yra žmonių valios išraiška. Visi piliečiai turi teisę tiesiogiai ar per savo atstovus dalyvauti jų kūrime.
11. Laisvas savo minčių ir pažiūrų skeldimas yra viena svarbiausių žmogaus teisių.

N. Davies, *Europos istorija*, Vilnius: Vaga, 2002, p. 717.

Sekuliarizacija (lot. *saecularis* – šimtmetinis; pasaulietiškas) – turto, žemių, privilegijų atėmimas iš Bažnyčios (vyskupijų ir vienuolynų), jų perdavimas pasaulietinei valdžiai ir visuomenei.

Žmogaus ir piliečio teisių deklaracija – 1789 m. Steigiamojo susirinkimo priimtas dokumentas, skelbiantis, kad visi piliečiai yra laisvi ir lygūs įstatymams.

Žmogaus ir piliečio teisių deklaracija

Per kelias dienas absoliutizmas Prancūzijoje žlugo. Aukščiausioji valdžia priklausė jau ne karaliui, o Steigiamajam susirinkimui. Liudvikas XVI pripažino permainas. Visų nuostabai, iš Versalio į Parįžių jis atvažiavo užsidėjęs skrybėlę su revoliucionierių simboliu – trispalve kokarda.

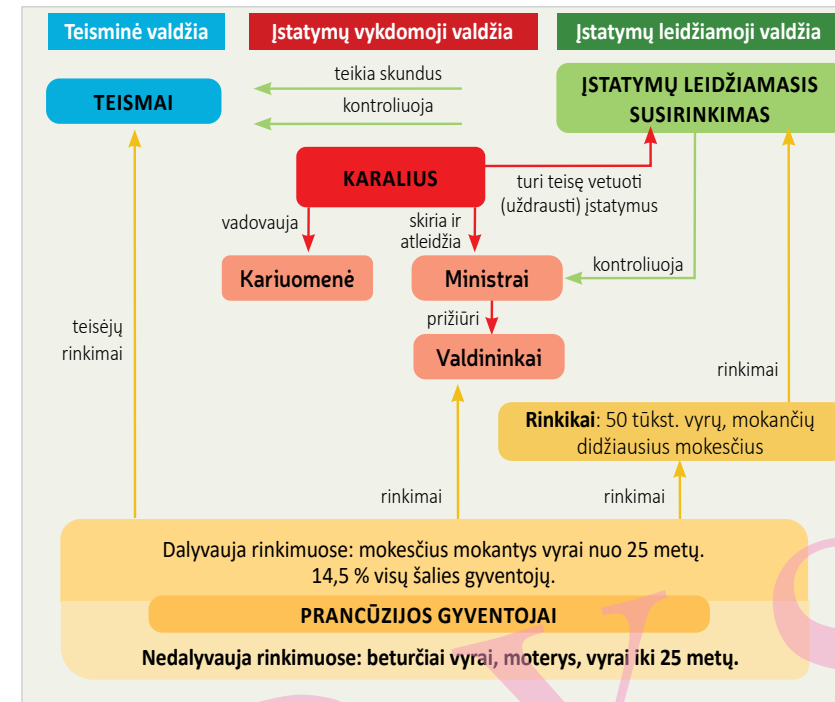
Pergalę prieš senąją santvarką vainikavo 1789 m. Steigiamojo susirinkimo paskelbta **Žmogaus ir piliečio teisių deklaracija**. Švietėjų idėjomis grindžiama deklaracija įtvirtino žmonių lygybę ir panaikino skirstymą į luomus. Dokumentas pabrėžė, kad valdžios šaltinis yra tauta, taip pat įtvirtino įstatymo viršenybę prieš bet kokią savivalę, žmonėms suteikė žodžio, spaudos ir sąžinės laisvę. Panaikintos kūno bausmės, kankinimai. Nuosavybė paskelbta šventa ir neliečiama. Deklaracijos idėjas išreiškiantys žodžiai „laisvė, lygybė, brolybė“ tapo pagrindiniu revoliucijos šūkiu.

Steigiamasis susirinkimas ėmėsi naujų pertvarkų: panaikino luomų privilegijas, paveldimus kilmingųjų bajorų titulus ir privalomą gyventojų mokestį Bažnyčiai – dešimtinę. Pradėta vykdyti **sekuliarizacija** – apribota Katalikų Bažnyčios valdžia, nusavintos bažnyčių ir vienuolynų žemės tapo valstybės nuosavybe.

Žmogaus ir piliečio teisių deklaracija yra vienas reikšmingiausių dokumentų žmonijos istorijoje. Ji laikoma dabartinių prigimtines žmogaus teises ir laisves ginančių įstatymų pirmtake.

Prancūzija tampa konstitucine monarchija

1791 m. Steigiamasis susirinkimas priėmė naują šalies santvarką įtvirtinusį pagrindinį įstatymą – Konstituciją. Tai trečioji – po 1787 m. JAV ir 1791 m. Gegužės 3-iosios Abiejų Tautų Respublikos – Konstitucija pasaulyje.

9 Prancūzijos valdymas pagal 1791 m. Konstituciją.

Liudviko XVI valdžia buvo apribota įstatymu. Prancūzija tapo konstitucine monarchija. Valstybės santvarka atspindėjo švietėjo Š. L. de Monteskjė valdžių padalijimo idėją. Įstatymų leidžiamoji valdžia priklausė Įstatymų leidžiamajam susirinkimui, vykdomoji – karaliui ir jo skiriamiesiems ministrams, teisminė – teismams. Tačiau rinkimų teisė priklausė nuo žmogaus turto ir pajamų. Iš 25 mln. šalies gyventojų tik 4 mln. vyrų leista dalyvauti rinkimuose. Moterys, Prancūzijos kolonijose dirbantys juodaodžiai vergai, nepasiturintys vyrai liko be politinių teisių.

Prancūzijos revoliucija sulaukė atgarsio visoje Europoje. Bastilijos šturmas, Žmogaus ir piliečio teisių deklaraciją sveikino to meto Europos šviesuoliai. 1789 m. kilusi Prancūzijos revoliucija iki pamatų sugriovė buvusią valdžią ir pakeitė santvarką. Prancūzai įgijo tokias plačias teises, kokių neturėjo kitų šalių piliečiai. Bastilijos šturmo diena – liepos 14-oji – iki šiol yra Prancūzijos nacionalinė šventė.

Iš 1791 m. Moters ir pilietės teisių deklaracijos

- I. Moteris gimsta laisva ir turi tokias pat teises kaip ir vyras.
- II. Kiekvienos politinės organizacijos tikslas yra natūralių ir neatskiriamų vyro ir moters teisių išsaugojimas. Tos teisės yra laisvė, nuosavybė, saugumas ir priešinimasis priepaūdai.

- III. Aukščiausio suverenumo principas iš esmės priklauso visai tautai, kuri yra ne kas kita kaip moters ir vyro sąjunga.
- VI. Įstatymas turi būti visuotinės laisvės išraiška; visi piliečiai, moterys ir vyrai, turi prisidėti prie jo formavimo.
- XVII. Nuosavybę valdo arba dalinasi abilytys.

N. Davies, *Europos istorija*, Vilnius: Vaga, p. 719.

11 Olympija de Guž. XIX a. pr. Aleksandro Kucharskio portretas.

Olympija de Guž – kovotoja už moterų teises

Prancūzijos revoliucijoje aktyviai dalyvavo ir moterys. Viena įžymiausių kovotojų laikoma Olympija de Guž (1748–1793). Žmogaus ir piliečio teisių deklaracijos šūkis „Laisvė, lygybė, brolybė“ moterims nebuvo taikomas ir teisių dalyvauti politiniame šalies gyvenime jos neturėjo. 1791 m. tuo pasipiktinusi Olympija de Guž sukūrė Moters ir pilietės teisių deklaraciją. Tai pirmas dokumentas, skelbiantis vyrų ir moterų pilietinių teisių lygiavertiškumą. Olympija de Guž smerkė revoliucionierių taikomą prievartą ir žudynes. Prasidėjus revoliucijos šalininkų tarpusavio nesutarimams, ji buvo suimta ir nukirsdinta.

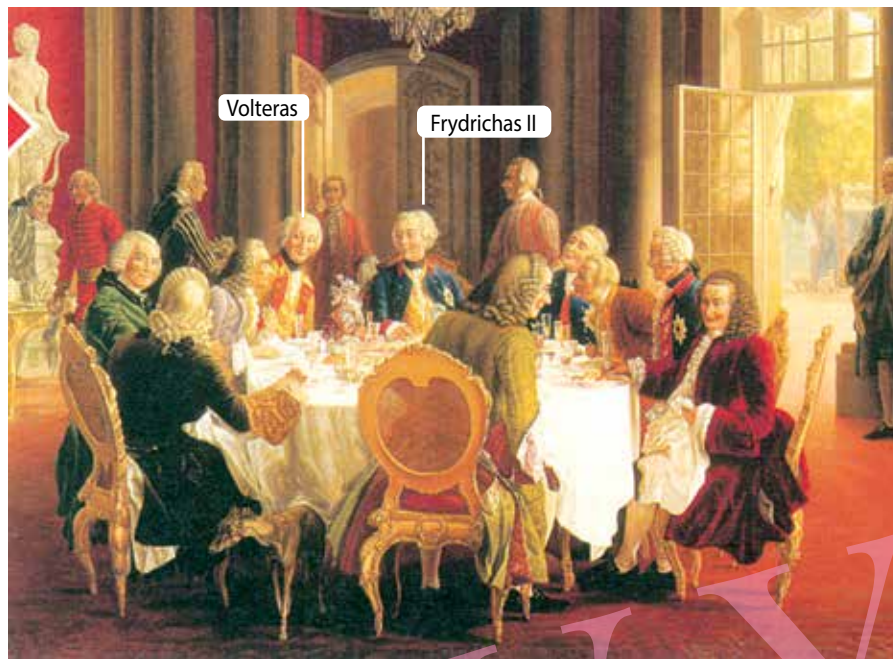
1. ○ Išvardyk penkis, tavo manymu, svarbiausius Didžiosios Prancūzijos revoliucijos įvykius 1789–1791 m. laikotarpiu.
2. ● Remkis 1, 2 ir apibūdink Prancūzijos visuomenę XVIII a. pabaigoje.
3. ● Išskirk politines ir ekonomines Didžiosios Prancūzijos revoliucijos priežastis.
4. Išnagrinėk 7.
  - a) Paaškind deklaracijos nuostatų prasmę.
  - b) Kurios iš jų atitinka Apšvietos idėjas?
5. ● Palygink JAV (19 p., 9) ir Prancūzijos 9 santvarkas pagal 1787 ir 1791 m. valstybių konstitucijas. Sudaryk skirtumų ir panašumų sąrašus.
6. 👤 Pasirinkite Didžiosios Prancūzijos revoliucijos veikėją, surinkite informacijos bibliotekoje, internete ir pristatykite jo (jos) biografiją.
7. 👤 Aptarkite Olympijos de Guž veiklą ir 10. Kodėl ji liko nepatenkinta revoliucijos rezultatais?

+1.5 Apšviestasis absoliutizmas

Apšvietos idėjos domino ir XVIII a. Europos šalis valdžiusius monarchus. Jie skaitė Apšvietos filosofų veikalus, susirašinėjo su jais, prašė patarimų, kaip pagerinti valstybės valdymą. Ką vadiname apšviestuoju absoliutizmu? Kokias reformas savo šalyse vykdė su švietėjais bendravę monarchai? Ar „sostų ir filosofų sąjunga“ iš tikrųjų pagerino monarchų valdinių gyvenimą?

Volteras, tikr. Fransuà Mari Arujė (1694–1778) – iškiliausias prancūzų Apšvietos epochos filosofas ir rašytojas. Kritikavo Prancūzijos absoliutinę monarchiją, jai priešpriešino Anglijos konstitucinę monarchiją. Kovojo už žmogaus teises bei religinę toleranciją. Žinomiausi kūriniai: „Traktatas apie toleranciją“, „Filosofijos žodynas“, „Liudviko XIV amžius“ ir kt.

1 Volteras šnekučiuojasi su Prūsijos karaliumi Frydrichu II Didžiuoju. XIX a. vid. Adolfo Menzelio paveikslas. Ilgą laiką valdovas susirašinėjo su prancūzų filosofu Volteru ir pakvietė jį pavišėti savo dvare.

2 **Filosofas Volteras apie monarchų valdžią**
Kodėl beveik visą pasaulį valdo monarchai? Atviras atsakymas yra todėl, kad žmonės retai nusipelnė valdyti savarankiškai. Be vieno žmogaus, kovojančio su masių prietarais, genialumo ir tvirtumo, pasaulyje suvis nieko didinga nenuveikta. Man nepatinka prastuomenės valdžia.
R. K. Massie, *Jekaterina Didžioji. Moters portretas*, Vilnius: Briedis, 2022, p. 318–319.

„Sostų ir filosofų sąjunga“

XVIII a. daugelyje Europos šalių įsitvirtino absoliutinės monarchijos. Šalyse viešpatavo monarchai ir monarchės, kurių rankose buvo sutelkta visa valdžia. Po Karaliumi Saule vadinto Liudviko XIV mirties Prancūzijos valdovų niekas nekontroliavo, jie niekam nebuvo atskaitingi. Teigta, kad neribotą valdžią monarchams suteikė pats Dievas.

Vieni Apšvietos filosofai smerkė tokį valdymo būdą ir reikalavo jį pakeisti. Kiti, pavyzdžiui, prancūzų filosofas ir rašytojas **Volteras**, pasisakė už **apšviestojo absoliutizmo** idėją. Už kandžią Prancūzijos karaliaus valdžios kritiką eilėraščiuose jis pats kelis kartus buvo įkalintas. Volteras teigė, jog tolerantiški, išsilavinę ir valdinių gerove besirūpinantys monarchai gali sėkmingai valdyti valstybę.

Tokios idėjos patiko Europos valstybių valdovams. Dalis jų ėmė bendrauti, susirašinėti su Volteru ir kitais švietėjais. Jie prašė patarimų, kaip tobulinti valstybės valdymą, valdinių švietimą ir gerovę. Prūsijos, Austrijos ir kitų Europos šalių valdovų bei švietėjų bendradarbiavimas vadinamas „sostų ir filosofų sąjunga“.

1740–1786 m.
Prūsiją valdo Frydrichas II Didysis

1762–1796 m.
imperatorė Jekaterina II valdo Rusiją

1765 / 1780–1790 m.
imperatorius Juozapas II valdo Habsburgų monarchiją (Austriją)

XVIII a.

Pirmasis valstybės tarnas – Frydrichas II Didysis

Apšviestojo absoliutizmo pavyzdys – karaliaus **Frydricho II Didžiojo** valdymas Abiejų Tautų Respublikos (ATR) kaimynėje Prūsijoje. Šis valdovas šalyje įvykdė daugybę reformų. Uždrausti iki tol taikyti įtariamųjų kankinimai, valstybinių pareigų pirkimas. Siekiant surinkti daugiau mokesčių, skatintas šalies ūkis. Remtas naujų manufaktūrų steigimas. Norint padidinti valstiečių dirbamos žemės plotus, sausintos pelkės. Frydrichas II išsiskyrė religine tolerancija. Jis teikė prieglobstį kitose šalyse dėl tikėjimo persekiojamiems pabėgėliams. Siekdamas ugdyti raštingus ir valstybės valdymui pasirengusius tarnautojus, karalius rūpinosi valdinių švietimu.

Apie save Frydrichas II sakė, jog „karalius yra pirmasis valstybės tarnas“. Jis pats nuo mažens auklėtas tokiu principu: „Turėk gerą kariuomenę ir pinigų.“ Būtent šio valdovo reformos sustiprino valstybę. Palyginti didelis kariuomenės skaičius ir jos vaidmuo valstybės gyvenime Prūsijai pelnė **militaristinę** šalies įvaizdį. Europoje juokauta, kad Prūsijoje yra trys visuomenės luomai: pėstininkai, kavalerija ir artileristai. Didžiuoju praminto Frydricho II valdymo laikais karingoji Prūsija iškilo į galingiausių Europos valstybių gretas.

3 **Iš Prūsijos karaliaus Frydricho II veikalų, XVIII a. IV deš.**
Teisės paisymas yra pirmoji monarcho pareiga. Virš visko jis turi iškelti savo tautų gerovę. Jis privalo būti jų laimės gausintojas arba sėkmės kūrėjas. Nutolęs nuo to, kad būtų neribotas savo valdinių, valdovas yra tik pirmas jų tarnas, jų laimės įrankis.
Kunigaikštis privalo galvoti, kaip suteikti laimės savo tautai, toks mano uždavinys! Laiminga tauta niekada negalvos apie maištą, laiminga tauta labiau bijos prarasti savo valdovą, kartu esantį jos gerovės kūrėju, nei jis pats savo valdžios praradimo.
J. Choińska-Mika, P. Szlanta, K. Zielińska, *Historia 2. Podręcznik. Zakres rozszerzony. Szkoła ponadpodstawowa. Liceum i technikum*, Warszawa: WSiP, 2008, część 2, p. 194.

4 Prūsijos karalius Frydrichas II Didysis stebi, kaip valdiniai vykdo jo nurodymus dėl bulvių auginimo. 1886 m. Roberto Vartmiulerio paveikslas.

Militarizmas (lot. *militaris* – karinis) – ginklavimosi ir rengimosi karui politika.

Frydrichas II Didysis (1712–1786) – Hohencolernų dinastijos Prūsijos karalius nuo 1740 m., apšviestojo absoliutizmo atstovas. Rėmė Europos mokslininkus, menininkus, bendravo su prancūzų filosofu Volteru. Paskelbė tikėjimo ir spaudos laisvę, rūpinosi gyventojų švietimu. Modernizavo kariuomenę, išsiskyrė kaip puikus karvedys. 1772 m. su Rusijos ir Austrijos valdovais įvykdė ATR I padalijimą. Jo valdymo metais Prūsijos karalystė iškilo Europoje.

5 **Frydrichas II ir bulvės**
Frydrichas II buvo išsilavinęs ir naujovėmis besidomintis valdovas. Siekdamas išspręsti opią valstybei nuolatinių badmečių problemą, jis nusprendė priversti valstiečius auginti maistingą bulvę. Bet valdiniai su nepasitikėjimu žvelgė į tuomet dar niekam nepažįstamą, iš tolimosios Amerikos atkeliavusį „velnio obuolį“ vadinamą augalą. Frydrichas II ėmėsi gudrybių. Jis bulvėmis apšodino savo rūmų prie Berlyno laukus, o jų saugoti pastatė ginkluotą sargybą. Tai turėjo žmones įtikinti, kad augalas yra karališkas ir labai vertingas. Valdovo įsakymu kurtos specialios bulvių auginimo instrukcijos. Kitur kaimiečiai buvo verčiami auginti bulves net pasitelkus kariuomenę ir grasinant žiauriomis kūno bausmėmis. Frydricho II pastangos pasiteisino. Prūsijos gyventojai ėmė auginti bulves ir taip išsigelbėjo nuo bado. Dėkingi žmonės ant šio valdovo kapo Berlyne iki šiol deda ne tik gėles, bet ir bulvių gumbus.

+ 1.5 Apšviestasis absoliutizmas

Juozapas II (1741–1790) – Habsburgų monarchijos (Áustrijos) valdovas, Šventosios Romos imperijos imperatorius nuo 1765 m., apšviestojo absoliutizmo atstovas. Šalyje panaikino cenzūrą, baudžiavą, garantavo lygias teises visoms religijoms, paskelbė visų luomų teisinę lygybę. Vienas iš 1772 m. ATR I padalijimo iniciatorių.

Baudžiamųjų įstatymų švelninimas, mirties bausmės taikymo apribojimas ir kankinimų tardant uždraudimas

Pramonės, prekybos ir žemdirbystės rėmimas, baudžiavos palengvinimas arba panaikinimas

Finansų tvarkymas taupant lėšas ir vienodžiau skirstant mokesčius, pirmiausia labiau apmokestinant bajoriją

Švietimo plėtojimas, naujų mokyklų steigimas

Religinio pakantumo įstatymų priėmimas

Bažnyčios įtakos ir žemėvaldos mažinimas, vienuolynų uždarymas

6 Apšviestojo absoliutizmo bruožai.

Habsburgų monarchija (dar vadinama **Áustrijos monarchija** arba **Áustrija**) – Europos teritorijos, nuo XVI a. iki 1918 m. valdytos Habsburgų dinastijos. Valstybės sostinė buvo Viena. Habsburgų monarchija nuo 1804 m. oficialiai vadinta Áustrijos imperija. Nuo 1867 iki 1918 m. vadinta Áustrija-Vengrija.

7 Habsburgų monarchijos valdovų rezidencija – Šėnbruno rūmai Vienoje. XVIII a. dailininko paveikslas.

5 Imperatorius Juozapas II aria savo valdinio čekų valstiečio lauką. Valdovas šalyje vykde reformas, skirtas valstiečių padėčiai palengvinti. XVIII a. pab. piešinys.

Habsburgai seka Prūsijos pavyzdžiu

Habsburgų monarchija, dar vadinama Áustrija, atsirado iš to meto galinčiausios Europos valdovų dinastijos noro sujungti į vieną valstybę savo valdas dabartinėse Áustrijos, Čekijos ir Vengrijos teritorijose. Daugiatautė, katalikiška valstybė su sostine Viena ypač sustiprėjo valdant monarchei Marijai Teresei.

Apšvietos idėjų dvasią ji įskiepijo ir savo sūnui **Juozapui II**. „Viskas tautai, nieko be tautos“ – taip skambėjo jo valdymo šūkis. Sektinu valdovo pavyzdžiu Juozapas II laikė Prūsijos karalių Frydrichą II. Áustrijoje, kaip ir Prūsijoje, stiprinta valstybės administracija, teisė, finansų ir mokesčių sistema. Pradėti apmokestinti dvasininkai ir bajorai, o valstiečiams mokeskinė našta sumažinta. Už valstybės nusavintas vienuolynų žemes gautos lėšos panaudotos švietimui ir mokyklų būklei gerinti. Sulygintos katalikų ir protestantų teisės, žydams leista studijuoti universitetuose, kas iki tol buvo neįmanoma. Sustiprinta nuolatinė kariuomenė. XVIII a. II pusėje Habsburgų valstybė, kaip ir Prūsija, tapo viena stipriausių Europoje.

8 Apšviestasis absoliutizmas XVIII a. II pusėje Europoje.

Jekaterinà II (1729–1796) – Rūsijos imperatorė nuo 1762 iki 1796 metų. Kišosi į ATR reikalus, buvo pagrindinė trijų ATR padalijimų iniciatorė. Numalšino T. Kosciuškos sukilimą.

Rūpinimasis valdiniais ar valdžios stiprinimas?

Apšviestasis absoliutizmas Europos šalių valdyme įsitvirtino XVIII a. II pusėje. Istorikai jį vertina nevienareikšmiškai. Dėl vykdytų reformų kai kurių monarchų valdomų šalių gyventojų padėtis, palyginti su anksčiau laikais, pagerėjo. Kitų, pavyzdžiui, su švietėjais susirašinęsios Rūsijos imperatorės **Jekaterinos II**, valdinių, tokių kaip baudžiauninkai valstiečiai, padėtis liko apverktina.

Istorių manymu, apšviestojo absoliutizmo valdovų vykdytos reformos buvo nepakankamos, vienpusės ir neilgalaišės. Pažangias Apšvietos idėjas monarchai iš esmės panaudojo savo absoliutinei valdžiai ir autoritetui sustiprinti. Frydrichas II mokė valstiečius auginti bulves, o Juozapas II stojo į vagą prie arklo. Tačiau nei dalytis valdžia su plačiais gyventojų sluoksniais, nei riboti jos įstatymais jie neketino.

Ilgainiui švietėjai nusivylė karaliais, o karaliai – savo filosofais. Galutinai „sostų ir filosofų“ bendradarbiavimas nutrūko Europą sudrebinus Didžiąjai Prancūzijos revoliucijai. Apšviestieji monarchai pirmieji suskubo slopinti ją ginklu.

9 Britų istorikė Izabelė de Madarjaga apie Jekaterinos II bendravimą su švietėjais

Sunku sutikti su mintimi, kad pagrindinis tokio brangaus ir ilgai trunkančio darbo tikslas buvo vien tik miglą pūsti Vakarų intelektuali-

alams į akis. Jų palankią nuomonę Jekaterina galėjo pelnyti susirašinėdama su jais, kaip ji darė su Volteru, nusipirkdama Didro biblioteką ir palikdama jo nuosavybėje. Tokių faktų užteko Apšvietos rekomencijai.

R. K. Massie, *Jekaterina Didžioji. Moters portretas*, Vilnius: Briedis, 2022, p. 342.

1. Remkis 8 ir nurodyk Europos valstybes, kuriose valdovai bandė įgyvendinti apšviestąjį absoliutizmą.
2. Apibūdink apšviestojo absoliutizmo reformas 6.
3. Palygink absoliutizmą su apšviestuuoju absoliutizmu.
4. Išsagrindėk rašytinius šaltinius.
  - a) Nurodyk, kodėl filosofas Volteras palaiškė monarchus 2.
  - b) Remkis 3 ir apibūdink apšviestojo absoliutizmo valdovo savybes, požiūrį į valstybės valdymą ir valdinius.
  - c) Paaiškin, dėl kokių tikslų Jekaterina II siekė įgyti švietėjų palankumą 9.
5. Įsivaizduok, kad esi dabartinę mūsų valstybę valdantis apšviestasis monarchas. Sukurk puslapių apimties samprotavimo rašinį apie tai, ko nekeistum ir kurių sričių reformų imtumėtis pirmiausia.
6. Internete, bibliotekoje raskite apšviestojo absoliutizmo valdovų posakių ir pristatykite juos klasėje.
7. Surenkite diskusiją. Aptarkite teigiamus ir neigiamus apšviestojo absoliutizmo aspektus.

1.1 Apšvietos epocha

XVIII a. Europos kultūros istorijoje vadinamas Apšvietos epocha.

Apšvietos kultūrinis sąjūdis lėmė didelius pokyčius Europos šalių švietime, moksle.

Svarbių pokyčių įvyko Europos dailėje ir architektūroje. Baroką pakeitė klasicizmo stilius.

Apšvietos filosofai skleidė visuomenės pertvarkymo idėjas, kritikavo absoliutinį karalių valdymą, luomų nelygybę.

Š. L. de Monteskjė iškėlė įstatymų leidžiamosios, vykdomosios ir teisminės valdžių padalijimo principą, o Ž. Ž. Ruso pagrindė visuomenės sutarties teoriją.

Apšvietos filosofų politinės idėjos parengė dirvą didžiausioms XVIII a. pab. revoliucijoms – JAV ir Prancūzijoje.

1.2 Jungtinių Amerikos Valstijų susikūrimas

XVIII a. pab. Šiaurės Amerikos kolonistų ir Didžiosios Britanijos valdžios nesutarimai peraugo į JAV nepriklausomybės karą.

1776 m. susirinkęs kolonijų atstovų suvažiavimas Filadelfijoje priėmė JAV nepriklausomybės deklaraciją.

T. Džefersono parengtas ir Apšvietos idėjomis grįstas dokumentas skelbė Jungtinių Amerikos Valstijų įkūrimą.

JAV laimėtas Nepriklausomybės karas kartu buvo ir revoliucija, panaikinusi karaliaus ir įtvirtinusi renkamą valdžią – respubliką.

1787 m. priimta Apšvietos idėjomis pagrįsta JAV Konstitucija yra seniausia pasaulyje.

Pergalinga JAV revoliucijos baigtis skatino ir europiečius vaduotis iš monarchų priespaudos.

1.3 Didžioji Prancūzijos revoliucija

XVIII a. pab. absoliutinis karalių valdymas įstūmė Prancūziją į valstybės krizę.

Prancūzijos karaliui Liudvikui XVI nepavyko jos išspręsti, sušaukus Generalinių luomų susirinkimą.

1789 m. liepos 14 d. paryžiečių miniai užėmus Bastilijos tvirtovę, šalyje prasidėjo revoliucija. Absoliutizmas Prancūzijoje žlugo.

1789 m. Steigiamojo susirinkimo paskelbta švietėjų idėjomis grindžiama Žmogaus ir piliečio teisių deklaracija įtvirtino žmonių lygybę ir panaikino skirstymą į luomus.

Ši deklaracija laikoma dabartinių prigimtinės žmogaus teisės ir laisvės ginančių įstatymų pirmtake.

1791 m. priimta Prancūzijos Konstitucija apribojo karaliaus valdžią. Prancūziją tapo konstitucine monarchija.

1.4 „Revoliucija ryja savo vaikus“

Revoliucinės Prancūzijos konfliktas su Europos monarchijomis peraugo į revoliucinius karus, kurie įtraukė daug Europos valstybių.

Nesėkmingas karaliaus Liudviko XVI bandymas pabėgti lėmė konstitucinės monarchijos žlugimą. 1792 m. Prancūziją paskelbta respublika.

Karai su užsienio valstybėmis, karaliaus nukirsdinimas, šalyje prasidėjęs pilietinis karas rodė, kad Prancūzijos revoliucija perėjo į radikaliąją fazę. Jos pikas – 1793–1794 m. Prancūzijoje įsitvirtinusi ir teroru išsiskyrusi jakobinų diktatūra.

Didžiąją vadinama Prancūzijos revoliucija baigėsi 1799 m., N. Bonapartui įvykdžius karinį perversmą.

Revoliucijos metu įtvirtinta piliečių lygybė įstatymams, ribojama monarcho valdžia paskatino pokyčius daugelyje Europos šalių.

1.5 Apšviestasis absoliutizmas

XVIII a. daugelyje Europos šalių viešpatavo absoliutinės monarchijos.

Prancūzų filosofas Volteras iškėlė apšviestojo absoliutizmo idėją. Apšviestasis absoliutizmas Europos šalių valdyme įsitvirtino XVIII a. II pusėje.

Apšviestojo absoliutizmo pavyzdžiai yra Frydricho II Didžiojo valdymas Prūsijoje ir Juozapo II – Habsburgų monarchijoje (Áustrijoje).

Šie valdovai skatino religinę toleranciją, švelnino bausmes už nusikaltimus, rūpinosi švietimu, valstiečių padėties lengvinimu, rėmė pramonę ir prekybą, stiprino valstybių finansus ir kariuomenę.

„Sostų ir filosofų“ bendradarbiavimas nutrūko Europą sudrebinus Didžiąją Prancūzijos revoliucijai.

PRAEITIS DABARTYJE. KĄ PAVELDĖJOME?

- Kai kurie istorikai teigia, kad dabartinių Vakarų šalių gyventojų pasaulėžiūra, vertybės yra suformuotos Apšvietos epochos idėjų.
- Š. L. de Monteskjė valdžių padalijimo į įstatymų leidžiamąją, vykdomąją ir teisminę principu grindžiama dabartinės Lietuvos Respublikos ir daugumos demokratiškos Europos bei pasaulio valstybių santvarka.
- Apšvietos filosofų veikaluose, svarbiausiose JAV ir Didžiosios Prancūzijos revoliucijos dokumentuose apibrėžta pilietybės samprata. Iki tol Europos šalių gyventojai laikyti ne valstybių piliečiais, o monarchų valdiniais.
- Žmogaus ir piliečių teisių deklaracija laikoma dabartinių žmogaus teisės ir laisvės ginančių dokumentų pirmtake.
- Apšvietos epochos revoliucijų metu sukurtos pirmosios rašytinės valstybių konstitucijos. Rašytinę Konstituciją, pagrindinį valstybės įstatymą, turi daug šių laikų demokratiškos pasaulio valstybių, tarp jų ir Lietuvos Respublika.
- Nemažai Apšvietos epochos mokslo, medicinos, technikos išradimų (pavyzdžiui, žaibolaidis, skiepai) naudojami ir šiais laikais.
- Prancūzų švietėjų leista „Enciklopediją“ galima laikyti dabartinės „Visuotinės lietuvių enciklopedijos“ arba „Vikipedijos“ pirmtake.

Politinių karikatūrų nagrinėjimas

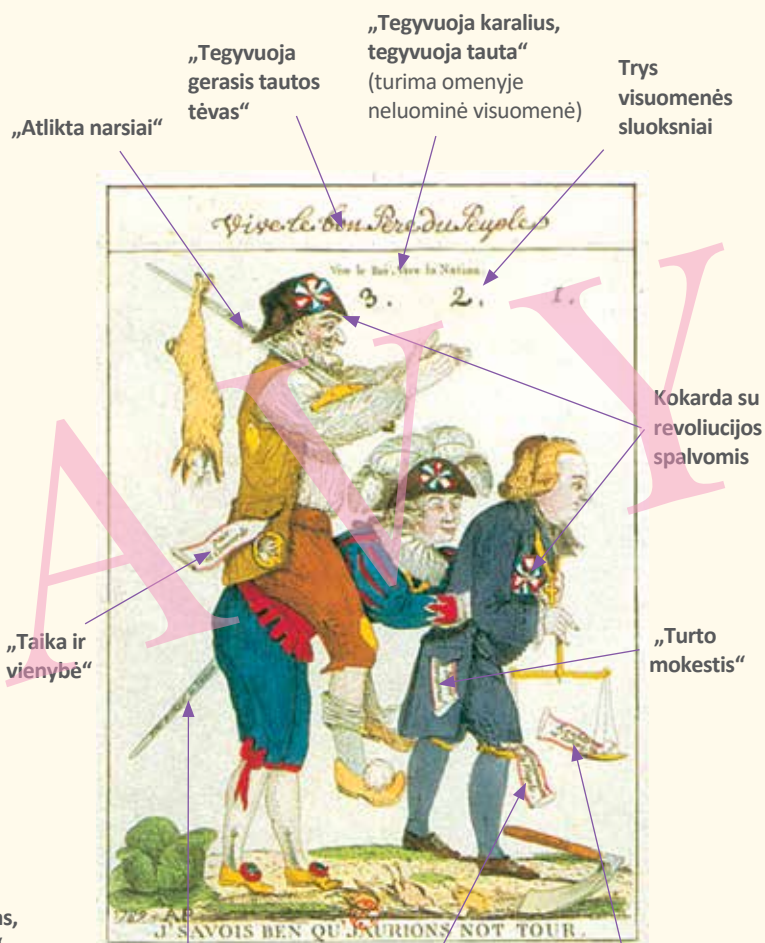
Politinės karikatūros – tai humoristiniai piešiniai, pašėpiantys neigiamus valstybių ir visuomenių politinio gyvenimo reiškinius. Šie kūriniai istorikams yra svarbus praeities pažinimo šaltinis, galintis atskleisti, kaip amžininkai vertino istorines asmenybes ir politinius įvykius. Pavyzdžiui, iš karikatūrų galima sužinoti, ką apie Napoleoną manė jo užkariautų valstybių gyventojai arba kaip Abiejų Tautų Respublikos padalijimą vertino europiečiai. Prie vaizdinių istorijos šaltinių priskiriamos karikatūros dažnai sujungia vaizdinę ir

tekstinę informaciją. Jos išsiskiria stipriu emociniu užtaisu. Kartais net nesusimąstome, jog linksmu siužetu, trumpu tekstu ar vos išvelgiama detale politinėje karikatūroje atskleidžiama gili ir nejuokinga prasmė. Sėkmingai išnagrinėti politinę karikatūrą tau padės toliau nurodyti darbo veiksmai. Kad galėtum išnagrinėti šį istorijos šaltinį, stenkis surinkti kuo daugiau informacijos apie jį internete, bibliotekoje. Visuomet lygink ir kritiškai vertink surinktus duomenis, klausk mokytojo (-os) ir artimųjų patarimų.

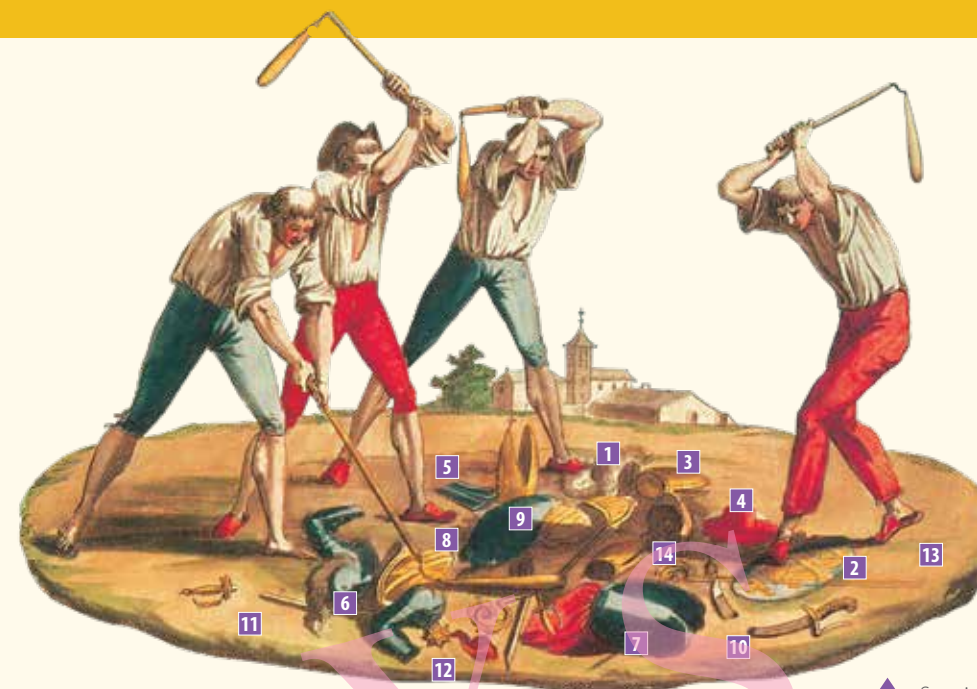
„Išsigėrusios ašaros“
 „Druskos, tabako, pagalvės mokesčiai, prievolės“
 „Vyskupas, abatas, hercogas, grafas“
 „Kruvinas“

1 „Viliamės, jog šis žaidimas pagaliau baigsis“, 1789 m. prancūzų karikatūra.

„Atlikta narsiai“
 „Tegyvuoja gerasis tautos tėvas“
 „Tegyvuoja karalius, tegyvuoja tauta“ (turima omenyje neluominė visuomenė)
 Trys visuomenės sluoksniai
 „Taika ir vienybė“
 „Turto mokestis“
 „Tautai apsaugoti“
 „Lengvatos tautai“
 „Lygybė ir laisvė“
 Kokarda su revoliucijos spalvomis

2 „Žinojau, kad atėjo mūsų eilė“, 1789 m. prancūzų karikatūra.

3 „Senujų laikų pabaiga“, 1789 m. prancūzų karikatūra.

23 Darbo veiksmai

1. Pirmojo išpūdzio susidarymas ir užfiksavimas. Įsidėmėk, į ką pirmiausia atkreipei dėmesį karikatūroje.
2. Nustatyk karikatūroje vaizduojamą istorijos asmenybę, įvykį, laikotarpį. Kurie asmenys, simboliai, siužetas ar teksto žodžiai tai liudija? Naudokis papildomais informacijos šaltiniais ir išsamiau pasidomėk vaizduojamais įvykiais, asmenybėmis.
3. Išsiaiškink karikatūros prasmę. Pagalvok, ką kūriniu norėjo pasakyti autorius. Keliais sakiniais paaiškink, kokia problema ar įvykis pabrėžiami karikatūroje. Atkreipk dėmesį ne tik į vaizduojamas asmenybes, objektus, bet ir į karikatūros pavadinimą bei žodžius, naudojamus karikatūroje arba jos paantraštėje. Ką šie užrašai skelbia?
4. Pasamprotauk, kam ir kokiais tikslais autorius galėjo skirti karikatūra perduodamą žinią. Koks karikatūros autoriaus požiūris į šį įvykį arba problemą? Kokį poveikį visuomenei galėjo turėti karikatūra?
5. Rask daugiau panašių ar tai pačiai temai skirtų karikatūrų. Kokia jų pagrindinė mintis?

?

1. ○ Knygose, vadovėlyje, internete rask politinių karikatūrų, skirtų 9 klasėje nagrinėjamos istorijos dalyko temoms. Kas jose vaizduojama?
2. ● Remkis darbo veiksmiais ir išnagrinėk pasirinktą politinę karikatūrą.
3. Išnagrinėk 1–3.
  - a) ○ Įvardyk, su koku istorijos įvykiu susijusios karikatūros. Kada ir kur jis vyko?
  - b) ● Kuriuos 1 ir 2 karikatūrų užrašus supranti, o kurių prasmės nepavyko išsiaiškinti?
  - c) ○ Nurodyk, kurie 3 skaičiai atitinka šiuos simbolius: skrybėlė su plunksnomis, skydas, vyskupo kepurė, kardinolo skrybėlė, dvasininko apykaklė, šarvų dalys, herbas, kardas, ordinas, kalavijas, vyskupo lazda.
  - d) ○ Priskirk 3 matomus simbolius bajorų arba dvasininkų luomui.
  - e) ● Paaiškink, kodėl pasikeitė 1 ir 2 vaizduojamų gyventojų sluoksnių padėtis.
4. ● Sukurk savo karikatūrą 9 klasėje per istorijos pamokas nagrinėjamo pasirinkto įvykio, reiškinio ar istorinės asmenybės tema.
5. 👥 Klasėje surenkite išnagrinėtų arba sukurtų karikatūrų pristatymą ir aptarimą.

Svarbiausios sąvokos

1 Savais žodžiais apibūdink šias sąvokas.

Apšvieta	Deklaracija	Sankiulotai	Konventas
Diktatūra	Enciklopedininkai	Kongresas	Sekuliarizacija
Jakobinai	Konstitucija	Boikotas	Konstitucinė monarchija
Respublika	Klasicizmas	Teroras	

2 Kiekvienai sąvokai priskirk tinkamą istorinį įvykį, reiškinį arba asmenybę.

Istorinės asmenybės

3 Atpažink šias istorines asmenybes.

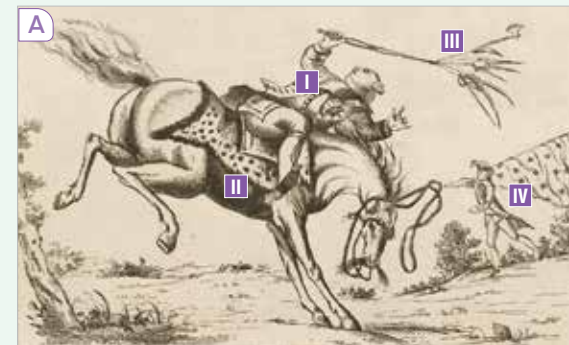
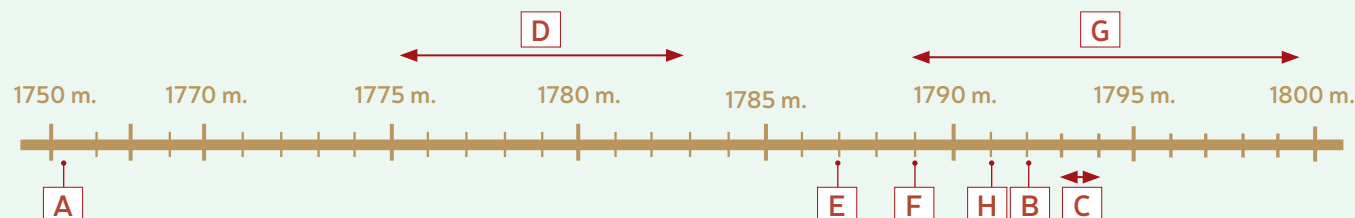

4 Nurodyk jų nuopelnus.

Vertinu

6 Didžioji Prancūzijos revoliucija.

- Įvertink 1789–1799 m. Prancūzijos revoliucijos rezultatus iš skirtingų visuomenės grupių pozicijos: trečiojo luomo atstovo; monarchijos ir luominės visuomenės šalininko; Olimpijos de Guž.
- Paaiškink, kodėl skirtingų visuomenės grupių atstovų požiūriai į revoliucijos rezultatus nesutampa.

Žirgas vardu Amerika nusimeta savo šeimininką. 1779 m. karikatūra Didžiosios Britanijos laikraštyje.

Trečiojo luomo pabudimas. 1789 m. prancūzų autoriaus karikatūra.

Veikiu ir kuriu

8 Remkis skyriaus temų medžiaga ir sukurk rašinį „Didžiųjų XVIII a. pab. revoliucijų laimėjimai ir nepasiteisinusios viltys“.

Pasitikrink

Dabar tu gali...

- ... atpažinti Apšvietos epochos idėjas.
- ... išvardyti su Apšvieta susijusius pokyčius švietimo ir mokslo srityse.
- ... nurodyti klasicizmo stiliaus dailės ir architektūros bruožus.
- ... apibūdinti JAV revoliucijos ir Nepriklausomybės karo priežastis ir eigą.
- ... įvertinti 1787 m. JAV Konstitucijos istorinę reikšmę.
- ... išskirti Didžiosios Prancūzijos revoliucijos priežastis ir apibūdinti jos eigą.
- ... paaiškinti 1789 m. Žmogaus ir piliečio teisių deklaracijos nuostatus.

Taip Iš dalies Ne

●	●	●	12–13 p.
●	●	●	12–15 p.
●	●	●	14 p.
●	●	●	16–19 p.
●	●	●	18–19 p.
●	●	●	20–27 p.
●	●	●	22–23 p.

9 Iš 1789 m. Nacionalinio susirinkimo steigėjo, abato Emanuelio Žozefo Sjejeso kūrinio

- Kas yra trečiasis luomas? Viskas.
  - Kas jis lig šiol buvo valstybės santvarkoje? Niekas.
  - Ko jis reikalauja? Tapti joje kuo nors.
- M. Mai, *Jie kūrė pasaulio istoriją*, Vilnius, Alma littera, 2006, p. 115.

Taikau žinias ir gebėjimus

7 Išnagrinėk istorijos šaltinius.

- Kuriam tipui priskirtum A–C šaltinius: pirminiams ar antriniam? Atsakymą pagrįsk.
- Kuriems istorijos įvykiams skirti A–C šaltiniai?
- Atpažink, kokie objektai ir figūros vaizduojami (I–IX).
- Paaiškink, ką savo kūriniais norėjo pasakyti A ir B šaltinių autoriai.
- Įrodyk, jog C autorius buvo teisus apibūdinamas šaltinyje minimo luomo padėtį.
- Kaip ir kodėl C minimo luomo padėtis vėliau pasikeitė?

9 Naudokis internetu, biblioteka ir surink ne mažiau kaip tris rašytinius arba nerašytinius istorijos šaltinius, skirtus JAV arba Didžiosios Prancūzijos revoliucijos įvykiui. Juos išnagrinėk ir paaiškink, kaip jie susiję su įvykiu.